

VIGILIA

2025 november

HANTOS-VARGA MÁRTA *A „reformkatolikusok” francia kapcsolatai*

NÉMETH PÉTER *Kolnai Aurél megtérése és nem-természetes teológiája*

CSERMELY PÉTER *A misztériumok hálózata*

PINTÉR KÁROLY *Az amerikai civil vallás múltja, jelene és bizonytalan jövője*

AYHAN GÖKHAN, FILIP TAMÁS, GÉCZI JÁNOS, IANCU LAURA,

MARKÓ BÉLA, TŰSKE LÁSZLÓ és ZUDOR BOGLÁRKA *versei*

KISS NOÉMI *Szentmargit legendája*

ARMANDO NUZZO *Ottlik és az 1930-as évek*

MARGETIN ISTVÁN *Büszkén hurcolja az unikornisos hátizsákot*

PAPP ÁGNES KLÁRA *Szilágyi Domokos: Kérvény*

RADICS VIKTÓRIA *Sorsformálás. Kertész Imre: Az eszmélet szintjei*

KISANTAL TAMÁS *A „lieux de mémoire” mint emlékezhely*

BENEI BERNADETT *Csepellényi György boldoggá avatásának ügye*

RUZSA GYÖRGY *Cári koronázási ezüst emlékkereszt*

Beszélgetés ERIK VARDENNEL

VIGILIA 2025 november

Görföl Tibor: KRASZNAHORKAI 961

TANULMÁNYOK

Hantos-Varga Márta: „A SZELLEM SOKSUGARÚ TÜKRÖZÉSE”.

A MAGYARORSZÁGI „REFORMKATOLIKUSOK” FRANCIA KAPCSOLATAI (1931–1944) 962

Németh Péter: EGY MAGYAR FILOZÓFUS MEGTÉRÉSE ÉS NEM-TERMÉSZETES TEOLÓGIÁJA – KOLNAI AURÉL 973

Csermely Péter: A MISZTÉRIUMOK HÁLÓZATA 980

Pintér Károly: AZ AMERIKAI CIVIL VALLÁS MÚLTJA, JELENE ÉS BIZONYTALAN JÖVŐJE 987

SZÉP/ÍRÁS

Markó Béla: A SZABADSÁG MEGHATÁROZÁSA; TÚL SOK REMÉNY (versek) 999

Ayhan Gökhan: ISTENI VÁLTOZATOK (vers) 999

Kiss Noémi: SZENTMARGIT LEGENDÁJA (regényrészlet) 1001

Iancu Laura: GÖRC S ÉS ASZÁLY; IGAZÍTÁS; ELKÜLDI A SZELET (versek) 1004

Margetin István: BÜSZKÉN HURCOLJA AZ UNIKORNISOS HÁTIZSÁKOT (novella) 1005

Géczi János: TERZINÁK, ARRÓL, AMI VISSZAMARADT; TERZINÁK, A SAJÁTRÓL; TERZINÁK, A FENTMARADÁSA MAGYARÁZATÁUL (versek) 1009

Zudor Boglárka: MACSKANYELV; HASÁT MUTATJA A NAPNAK; A SASOK VÁRHATÓ ÉLETTARTAMA; BAJUSZTALANUL (versek) 1011

Filip Tamás: ADD VISSZA; HÓHÉRSZÉK; [TANULNI KELL A RÉGI HÁZAT] (versek) 1013

Armando Nuzzo: OTTLIK ÉS AZ 1930-AS ÉVEK (tanulmány) 1014

Tüske László: LEVÉL A SZENTFÖLDRŐL (vers) 1023

KORTÁRS VERS KORTÁRS SZEMMEL

Papp Ágnes Klára: Szilágyi Domokos: KÉRVÉNY 1025

A VIGILIA BESZÉLGETÉSE

Jan-Heiner Tück: ERIK VARDENNEL 1030

NAPJAINK

Kisantal Tamás: A „LIEUX DE MÉMOIRE” MINT EMLÉKEZETHELY 1035

EGYHÁZ A VILÁGBAN

Benei Bernadett: „IN ET PRO VERA FIDE”. CSEPELLÉNYI GYÖRGY (1620 K–1674) PÁLÓS SZERZETES BOLDOGGÁ AVATÁSÁNAK ÜGYE A 17–18. SZÁZADBAN 1040

SZÉP/MŰVÉSZET

Ruzsa György: CÁRI KORONÁZÁSI EZÜST EMLÉKKERESZT 1047

KRITIKA

Radics Viktória: SORSFORMÁLÁS. Kertész Imre: AZ ESZMÉLET SZINTJEI 1048

SZEMLE

részletes tartalom a hátsó borítón 1052

Csermely Péter

1958-ban született

Budapesten.

Evangelikus lelkész,

a Semmelweis

Egyetem professzora,

hálózatkutató,

akadémikus. Legutóbbi

írását 2025. 6.

számunkban közöltük.

A MISZTÉRIUMOK HÁLÓZATA

Az elmúlt három évtized tisztázta, hogy hálózatos módon vizsgálva a teremtett világ szerkezetében és változásaiban egységes viselkedést mutat.¹ Ha a teremtett világ ennyire „hálózatos”, akkor vajon a „teremtetlen világ” hálózatos-e? Nyilvánvaló, hogy a „hálózatos-e Isten?” kérdésre nemcsak hogy nem tudjuk a választ, hanem még maga a kérdés is butaság, hiszen egy, az emberi szemlélet által kiagyalt nézőpontot akar Isten megértésére felhasználni. Isten végtelensége és mindenhatósága azonban nem szorítható be semmilyen emberi mértékbe. Mégis: a misztériumok hálózatának átgondolása adhat valamilyen további fogódzót az emberi megismerésnek Isten természetéről. Miért? Hogyan? Ez az írás ezekre a kérdésekre keres egy hevenyészett, első választ.

Mi a misztérium?

A misztériumok Isten természetének egy-egy részéről árulnak el a számunkra valamit. A misztériumok ugyanúgy hitünk szent titkai, mint ahogyan az egyik legfontosabb misztérium, az eucharisztia is az. Miért szent titkok a misztériumok? Mert a misztériumok természete majd csak a színről-színre látásban (1Kor 13,13) ismerhető meg teljesen. A teljesség felfoghatatlanságát Bonaventura ebben a gyönyörű képben fogalmazta meg: „Ki tudná áttekinteni a magszemek végtelenségét, ha egyszer egyetlen magszemben is erők sokasága rejlik, azaz újra csak végtelen sokaságú magszem?” Ha egyszer a misztérium „szent titok”, akkor miért ismerhetünk meg a misztériumok természetéből bármit is? Mert Jézus – tanításában és egész földi életében – feltárta a benne hívők számára a misztériumok egy részét (Mt 13,35), és elküldte a Szentlelket, hogy a misztériumokban is megtapasztalhassuk Isten valóságának teljességét.

A misztériumok tisztelete átszővi az evangélikus egyház hagyományát is. Már Luther Márton számára is igen fontosak voltak a hit misztériumai. Ennek egyik kiemelkedő példája volt az 1529-es marburgi vita, ahol Luther felállt az asztaltól, amikor kiderült, hogy nem lehet egyetértésre jutni Ulrich Zwinglivel Krisztus testének és vérének a valóságos jelenlétéről az eucharisziában. Az evangélikus egyház legfontosabb hitvallási iratának, az Ágostai Hitvallásnak az első 17 pontja tulajdonképpen a misztériumok felsorolása. A hitvallás egy misztérium igenlésével kezdődik: „A gyülekezetek nálunk nagy egyetértéssel tanítják: a niceai zsinat határozata az isteni lényeg egységéről és a három személyről igaz, és azt minden kétkedés nélkül hinni kell.” Rudolf Otto, a 19. és 20. század fordulóján élő evangélikus teológus alkotta meg a numinózus fogalmát, amely olyan, velünk kölcsönhatásba lépő és az egész benső valónkat megrendítő misztérium, amely egyszerre félelmetes és vonzó („szent borzadály”: *mysterium tremendum*, illetve *mysterium fascinans*). Az elmúlt évszázadban Hans Urs von Balthasar és Karl Rahner mellett Eberhard Jüngel evangélikus teológus is igen hangsúlyosan foglalkozott a misztérium értelmezésével.²

Ezekben az években jutunk el oda, hogy a misztériumokról való tapasztalásunk az emberi lét még fontosabb, és még nyilvánvalóbb megkülönböz-

1 Barabási Albert-László: *Behálózva*. Magyar Könyvklub, Budapest, 2003; Csermely Péter: *A rejtett hálózatok ereje*. Vince Kiadó, Budapest, 2005.

2 Eberhard Jüngel: *God as the mystery of the world: On the foundation of the theology of the crucified one in the dispute between theism and atheism*. Wipf and Stock, Eugene OR, 2009.

tető jegyévé válik. Kevés választja el ugyanis az emberiséget attól, hogy ami az emberi észnek megismerhető, az a mesterséges intelligencia számára is megismerhető legyen. Az azonban áthidalhatatlan különbség marad, hogy – a hívő emberrel ellentétben, aki megkaphatja ezt a kegyelem által – egy algoritmus soha nem fogja tudni megtapasztalni bármely misztérium igazi mélységét. Nem azért, mert „nem elég okos hozzá”, hanem azért, mert a mesterséges intelligencia a Rudolf Otto által leírt mély, benső megrendülésre képtelen. Az egy igen izgalmas – ma még minden bizonnyal végső következtetésig eljutni képtelen – gondolkodás tárgya lehet, hogy a mesterséges intelligencia mennyiben a *creatio continua* (a folyamatos teremtés) része. Az azonban bizonyosság marad, hogy a misztériumokban való részesedését a mesterséges intelligencia a kereszten nem kapta meg.

Ha a misztériumok a hittől mentes tudományos gondolkodás számára elzártak maradnak, akkor hogyan lehet őket mégis hálózatként tekinteni? A misztériumok azért alkotnak „természetes módon” hálózatot, mert sehogyan máshogyan nem értelmezhetőek, csak egymással összekötött egységes egészként. A misztériumok szövetét képtelenség szétszakítani, hiszen mindegyikük az egy igaz Isten természetéből jelenít meg valamit. Már amikor Tertullianus megalkotta a Szentháromság fogalmát, akkor képszerűbbé vált annak a benső kapcsolatrendszernek a szorossága, amely az Atyát, a Fiút és a Szentlelket egybeköti. A Khalkédóni zsinat azzal, hogy értelmezte Jézus személyének és megváltó művének a misztériumát, egyben egy gazdag, immár gondolatilag is áttekinthető kapcsolatrendszerbe foglalta e központi misztériumot. Az I. Vatikáni zsinat tulajdonképpen a „misztériumok hálózatát” írta le, amikor a „hittitkok egymás közötti és az ember végcéljával való összefüggését” említette (Dei Filius 4.4). A II. Vatikáni zsinat dogmatikus konstitúciója szerint „[Az isteni] kinyilatkoztatás rendje egymással bensőleg összefüggő tettekből és szavakból áll: Isten üdvörténeti tettei kinyilvánítják és megerősítik a tanítás a szavakkal jelzett valóságokat; a szavak pedig hirdetik a tetteket, és megvilágítják a bennük rejlő misztériumot” (Dei Verbum 2). Mária a saját személyében is összeköti a misztériumokat, hiszen ő volt az egyetlen ember, aki mind a megtestesülésnél, mind a keresztnél (Jn 19,25), mind pedig a Szentlélek eljövételénél (ApCsel 1,14) jelen volt. A misztériumok összefüggéseinek néhány apró, kiragadott példáját hadd zárjam a *Teotimus* szép képével, amelyben Szalézi Szent Ferenc megfogalmazza, hogy Isten a teremtés művét „darabonként”, külön-külön is jónak tartotta. De egyben szemlélve, a végén (1Móz 1,31) igen jónak.³ A misztériumok külön-külön is Istenhez emelik a hívő embert. De bármelyikükben való részesedésünk átható öröme onnan fakad, hogy a misztériumok láttatni engedik Isten teljességének az összefüggéseikben is feltáruló, túláradó örömét.

Ha elfogadjuk, hogy érdemes és lehet a misztériumok hálózatáról beszélni, akkor hogyan lehetne leírni ezt a hálózatot? Bármely hálózat definiálásához szükség van a hálózat alkotóelemeinek és azok kapcsolatrendszerének a definíciójára. Hányféle misztériumot ismerünk? Mi a misztériumok „listája”? A Szentháromság egészének, a Szentháromság (szeretet)kapcsolatának és három személyének a misztériuma már

Miért lehet a misztériumokról hálózatként beszélni?

Mi a misztériumok hálózata?

3 Szalézi Szent Ferenc: *Teotimus*. Szent István Társulat, Budapest, 2023, 101.

az eddigi példák során is előkerült. Jézus személyének és megváltó művének a gazdagsága is a misztériumok egész tárházát adja a számunkra, így például a preegzisztens Krisztus, a megtestesülés, a megdicsőülés, az eucharisztia, a keresztség, a feltámadás, a mennybemenetel és az eszkaton misztériumait. Ez a gazdagság nem azért annyira nagy, mintha az Atya vagy a Szentlélek „szegényebb” lenne misztériumokban, hanem azért, mert számunkra, emberek számára Krisztus, az emberré lett Isten sokkal jobban megélhető. Az eucharisztia központi misztériuma összeköti Jézus misztériumait a szentségek misztériumával. A megváltás műve pedig a megváltott ember saját létével (az üdvrenddel) kapcsolatos misztériumokat (így például az eredeti állapot, az eredendő bűn, a hit, a megigazulás, a megszentelődés, Isten országa és az örök élet misztériumait) kapcsolja hozzá Jézushoz. Az egyház mint Krisztus teste maga is misztérium.

Mindegyik, eddig kiemelt misztérium önmagában is csodálatos gazdagság tárgya. Hadd idézzek erre csak egy gondolatot az eucharisztia központi misztériumáról: „Az eucharisztia az a misztérium, amelyet ha megkérdézhetnénk: ugye helyesen mondom ezt rólad? Bármelyik oldaláról is közelítünk hozzá, minden bizonnyal ezt válaszolná: igen, ez is vagyok, de még sokkal több.”⁴ Mi ez a több? Isten teljessége. Ennek a teljességnek az öröme a misztériumok hálózatának a gazdagságában is megmutatkozik.

Az eddigi felsorolással eljutottunk-e a misztériumok „listájának” végére? Elvileg sem. A teljesség szuverenitásának elengedhetetlen része, hogy azoknak a misztériumoknak a „száma”, ahogyan saját magát megmutatni képes, kimeríthetetlenül nagy. Ezért nem meglepő, hogy különböző szerzőknél további misztériumok sokaságának a leírását találjuk. Ennek néhány, kiragadott példáját sorolom fel a következőkben. Dionüsziosz Aeropagitész az egyházi hierarchiáról írt művében számos példát hoz az egyházi liturgia (például a pap mozdulatai, keresztteléskor a vízzel való érintkezés, az eucharisztia átadása) misztériumairól. A karthauzi szerzetesek megfogalmazásában: „az imádság nem más, mint Krisztussal Istenben elrejtett lényünk lélegzete. Annak a misztériumnak a csendje, amely vagyunk.”⁵ Ávilai Szent Teréz írja, hogy a Miatyánk első szavába Urunk életének egész misztériumát belesűrítette.⁶ Természetesen a misztériumok „listája” messze nem „fejeződik be” a hitélet mozzanatainak sokaságával, hiszen Rowan Williams szerint „valahányszor egy másik emberrel találkozom, misztériummal állok szemben”.⁷ Emmanuel Mounier a fogyatékos kislányában fedezte fel azt a misztériumot, „amely talán a jószág titka, merjük kimondani: túlságosan súlyos kegyelem. Közöttünk élő ostya, néma és ragyogó, mint az ostya.”⁸ Matthias Joseph Scheeben megfogalmazása szerint a keresztség egésze misztérium, hiszen bármely eleme a maga teljességében csak a megvilágosodás által tapasztal-

4 Koronkai Zoltán SJ: *Eucharisztia, a barátság szentsége*. Jezsuita Kiadó, Budapest, 2020. (Gérezc Imre utószava, 368. old.)

5 *A csend útján. A karthauzi szerzetesek a belső életről*. (Ford. Görföl Tibor.) Ursus Libris, Budapest, 2017.

6 Ávilai Szent Teréz: *A tökéletesség útja*. (Ford. Sajó Tamás – Templom Kata.) Jel Kiadó – Sarutlan Kármelita Nővérek, Budapest–Magyarország, 2014.

7 Rowan Williams: *Tanítványként az úton. A keresztény élet esszenciájáról*. (Ford. Tóth Sára.) Harmat Kiadó, Budapest, 2018.

8 Szabó Ferenc: Emmanuel Mounier hite és hősie humanizmusa. *Szolglát* 63. szám (1984/3), 40–47.

ható meg.⁹ Napi sétáimon számtalanszor előfordul velem is, hogy a már ezerszer látott virág, bokor vagy facsoport szépsége olyan intenzitással üt mellbe, hogy meg kell álljak imádkozni, mert Isten felülmúlhatatlanul hatalmas ereje áll ott előttem. Mivel Isten minden tapasztalásunkban ott van, a kegyelem által minden tapasztalásunk misztériummá emelődhet.

Egy hálózatban (értelemszerűen) sokkal több kapcsolat van, mint ahány alkotóelem, hiszen (elvben) bármely alkotóelem kapcsolatba léphet bármely alkotóelemmel. Ha a misztériumok hálózatának már az alkotóelemei is megszámlálhatatlanok, akkor ennek a leírásánál is reménytelenebbnek tűnik a kapcsolatrendszerük „definiálása”. Mégis: mind részleteiben, mind pedig egészében érdemes e kapcsolatrendszeren elgondolkozni, hiszen segít Isten benső valóságának a megtapasztalásában. Scheeben számos „konkrét” kapcsolatot ír le a különböző misztériumok között.¹⁰ Így nyilvánvaló, hogy kapcsolat van a megtestesülés és az eucharisztia, illetve az eucharisztia és a hívők Krisztusban való egysége, a koinónia, valamint a Szentháromság szeretetközössége között. Már ebből a kiragadott példából is látszik, hogy a kapcsolatrendszer annyira egybeágyazott, hogy akármelyik „csücskétől” elindulva be kell járnunk az egész ahhoz, hogy a mondatunk végére pont kerülhessen. Ez is rámutat arra, hogy az egy igaz Isten azonosan gyönyörű egységét látjuk minden egyes misztériumban.

A misztériumok hálózatának egy csodálatos „leképezése” a Szentírás maga. Irenaeus ihletett szavaival: „az egész Istentől adott Írást egybehangzónak (*szimphonosz*) találjuk... a polifónián keresztül egyetlen egybehangzó dallamot hallunk magunkban – ez a lét szimfóniája”. Hans Urs von Balthasar megfogalmazásában János apostol gondolkodásformája „körbejárás a hatalmas egységes gömbben, amely magában rejt a belső isteni lét és az üdvtörténet minden misztériumát, ami azonban nem zavarja össze a körben forgó mozgást. E körbejárás keretében egy-egy gondolatsor éppúgy igaz, ha alulról mozog fölfelé, mint ha fentről kiindulva száll alá, ha előlről hátrafelé, vagy hátulról előre halad végig az útján. Igaz állítás az, hogy az eucharisztia nem lenne valóságos, ha nem lenne valóságos Krisztus megtestesülése, és ez nem lenne valóságos, ha az ember nem állna valóban testből és lélekből. Ugyanezt azonban az állítás másik oldala felől kiindulva is végiggondolhatjuk.”¹⁰ Mindez a Szentírás egészére is igaz, amely egy olyan keresztthivatkozás és keresztértelmezés „hálózata”, amely „önmagát magyarázza” (*Sacra Scriptura sui ipsius interpretis*). A körbejárás (*perikhóreszisz*) a Szentháromság szeretetkapcsolatának már az egyházatyák által is megfogalmazott létezőmódja. Ez a benső egység képeződik le a misztériumok egész hálózatának egységében.

Miért van értelme annak, hogy a misztériumok hálózatának tulajdonságairól beszéljünk, ha már magát a misztériumok hálózatát sem tudtuk definiálni? Ahogyan a bevezetőben említettem, a teremtett világ hálózata mind szerkezetükben, mind pedig változásaikban közös tulajdonságokkal rendelkeznek. Ez számomra a teremtés egységét, és így végső soron Isten teljességét mutatja meg. Mivel a misztériumok hálózata

**A misztériumok
hálózatának
tulajdonságai**

⁹ Matthias Joseph Scheeben: *The Mysteries of Christianity*. Martino Fine Books, Eastford CT, 2022.
¹⁰ Hans Urs von Balthasar: *A dicsőség felé nyílt út*. II/1. kötet. (Ford. Görfföl Tibor.) Sik Sándor Kiadó, Budapest, 2005, 72.

is Isten ugyanazon teljességének a leképezése, így még akkor is érdemesnek tűnik átgondolni a teremtett világ közös hálózatos tulajdonságait abból a szempontból, hogy értelmezhetőek-e a misztériumok hálózatára, ha magukat a tulajdonságokat a misztériumok hálózata esetén tudományos alapossggal megvizsgálni nem lehet.

A teremtett világban előforduló hálózatok mind „kisvilágok”. Egy kisvilág hálózatában szinte bármelyik alkotóelem a többi alkotóelem szinte bármelyikéből néhány lépésen keresztül elérhető. Erre egy példaként: a Tisztelt olvasók között növekedik azoknak a száma, akik már személyesen ismerik XIV. Leó pápát. Az ő esetükben egyetlen lépés elég. Azonban a többi olvasó is igen könnyen kitalálhat egy olyan ismeretségi láncolatot, amely három–négy lépésen keresztül „elvezeti” őt XIV. Leó pápához, aki tehát valamelyik ismerősöm ismerőse (vagy annak az ismerőse). A misztériumok hálózatának eddigi leírásából nyilvánvaló, hogy a misztériumok „kisvilágok”, hiszen Isten egysége a misztériumok között minden kapcsolódási utat rövidre zár.

A természetben előforduló hálózatokban kevés, de annál jelentősebb csomópont van. A csomópontok kapcsolatainak száma más alkotóelemek kapcsolatai számának sokszorososa. Az előző, emberi kapcsolatok hálózatán bemutatott példát folytatva: hány ismerőse lehet egy pápának, ha már az őt megválasztó bíborosok száma is meghaladja egy átlagos ember összes Facebook-ismerősének számát? Nyilván a pápa ismerőseinek a száma már péteri szolgálatának elején is a sokszorososa egy átlagos ember kapcsolatrendszerének. A misztériumok hálózatában a legnagyobb csomópont értelemszerűen Isten maga, hiszen minden róla szól és belőle forrászik. Jézus Krisztus is egy hatalmas csomópont, hiszen az emberi tapasztalás számára a legtöbb fogódzót az emberré lett Isten adja. Az eucharisztia már az eddigi példák alapján is egy újabb, az előzőekkel természetes módon összefüggő csomópont. Ugyanakkor egy liturgiai mozzanat misztériuma (noha nyilvánvalóan kapcsolódik mind Krisztus, mind pedig az egyház misztériumához) kevésbé tekinthető csomópontnak, semmint Isten, Krisztus vagy az eucharisztia.

A csomópontok azért is fontosak egy hálózat életében, mert a hálózat kapcsolatrendszerének nélkülözhetetlen alkotóelemei. Ha egy átlagos alkotóelemet kiveszek a hálózatból, attól még a hálózat nem esik szét. Azonban ha egy csomópontot veszek ki, akkor a hálózat maradéka a legtöbb esetben már nem alkot életképes egészet. Az előző példánál maradvá: ha megváltoztatom az egyházi liturgia néhány elemét (például a II. Vatikáni zsinat rendelkezéseinek megfelelően, vagy Római Miskönyvben nemrég bevezetett kisebb változásokkal), attól még a hit alapvető tartóoszlopai nem rendülnek meg. Ugyanakkor ha nem fogadom el Krisztus misztériumát (azaz azt, hogy a názáreti Jézus mint ember volt a Krisztus, Isten Fia, aki maga is Isten), akkor borul az eucharisztia, jelentéktelen lesz a kereszt, elillan a megváltás ereje, valamint sérül az üdvrend és az egyház egésze is.

A hálózatok központi csomópontjai általában egymással is kapcsolatba képeznek, és közösen a hálózat magját alkotják. Ehhez a maghoz kapcsolódik a periféria, amelynek alkotóelemei csak a mag egy-egy alkotóelemével tartanak kapcsolatot, de az egymással való kapcsolataik ritkák. Az elő-

ző emberi kapcsolatrendszer példájánál maradva a püspökök testülete az egyház magjaként értelmezhető, hiszen a püspökök sokkal inkább ismerik egymást, mint azok, akik az egyik püspököt ismerik ugyan, de maguk nem püspökök. A misztériumok hálózatának magja a Szentháromságos egy igaz Isten. A Szentháromságba emelődik be maga a megváltott ember, és Krisztus misztikus teste: az eucharisztia és az egyház (úgy is, mint a hívők közössége). Ehhez a maghoz kapcsolódik minden más misztérium.

A mag és a periféria viszonyától a hálózatos hierarchia annyiban különbözik, hogy több mint két, egymás alá és fölé rendezett szint mutatható ki benne. Az egyház felépítése nyilvánvalóan hierarchikus – ahol a szinteket például az eucharisztia közös asztala (*communio*ja), a Szentlélek egyetemes jelenléte, a szentségre való közös elhívás (1Thessz 4,3; Ef 1,4; Lumen Gentium 39) és a szinodalitás gyakorlata mind-mind egybefogja. A tanítás szerkezete is mutat valamennyi „hierarchiát”. Ennek egyik példjaként a II. Vatikáni zsinat az evangéliumokat még az Újszövetség többi könyvéhez viszonyítva is kimagasló fontosságúnak ítélte meg, a Szentírás egészét pedig egyértelműen a hagyomány elé helyezte (Dei Verbum 18 és 24). Valamelyes hierarchia a katolikus liturgiában is megfigyelhető, így például „az üdvösség misztériumait ünneplő időszakok (*proprium de tempore*) elsőbbséget élveznek a szentek ünnepeivel szemben” (Sacrosanctum Concilium 108 és 111). A misztériumok között azonban igen nehéz lenne hierarchikus szinteket definiálni, hiszen Isten immanens valósága mindegyik misztériumot élteti és áthatja. Krisztus fénye – úgy is, mint aki az Atyával egy (Jn 17,11) – szintén minden misztériumban megjelenik. Az igen erős és korlátlanul bővíthető kölcsönhatásrendszer a hierarchikus szintek kialakulását a misztériumok hálózata esetén szükségtelenné teszi. A hierarchikus szintek hiányával ellentétben a természetben előforduló hálózatok csoportjai megjelennek a misztériumok hálózataiban is. Így a Szentháromság, Krisztus megváltó műve, a szentségek, az ember és az egyház értelemszerűen misztériumok egymással átfedő csoportjait alakítják ki.

A teremtett világ hálózatai állandóan átalakulnak, fejlődnek. A misztériumok hálózatára ez a változás csak korlátozott mértékben igaz, hiszen Isten immanens valósága, amely minden misztérium alapja, „meg nem változik” (Mal 3,6). Ugyanakkor a misztériumok emberi percepciója gazdagodik. Ez a gazdagodás nagyon szépen megfigyelhető az egyetemes zsinatok krisztológiai dogmaiban. Elsőként a Nikaiai zsinaton Jézus teremtetlenségét és az Atyával való egyelényegűségét ismerték fel. Több mint száz évvel később a Khalkédóni zsinaton ez a felismerés azzal gazdagodott, hogy Jézus egyszerre 100%-ig ember és 100%-ig Isten. 680-ban Jézus kettős léte kiterjesztést nyert kettős akaratára is. Ez a megértésben való gazdagodás egyben a misztériumok hálózatát is gazdagította, hiszen csak az Isten/ember Jézus képes igazán egybefogni a Szentháromságot a megváltás művével, a szentségekkel, az üdvrenddel és az egyházzal.

Az ember saját magát (minden esztelensége ellenére...) gondolkodó lénynek tartja. Ez arra csábítja, hogy „megmagyarázza” a misztériumokat. Ha ilyen kísértésbe esnénk, akkor forgassuk a szívünkben Gregory Collins gondolatait: „a misztérium kapcsán kerülnünk kell az elhamarkodott spekulációt. E téren maga az egyház mutat példát nekünk, amely hosszú története során egyetlen dogma sem született arról, hogy

Utószó

VIGILIA
985

pontosan miként váltott meg minket Krisztus, kivéve azt, hogy mindenkit megváltott”.¹¹ Hans Urs von Balthasar figyelmeztet bennünket: „Az egyház középpontja és egysége alapján megítélhető minden elhajlás, és igazolható, hogy csupán részlegesen ragadja meg a valóságot. De soha egyetlen teológus sem mérítheti ki ezt az egységet, hiszen korlátozott módon érti meg a hit valóságát, és már az is éppen elég, ha hitbeli tudása nem ellentmondásos, és fejlődni is képes.”¹²

Az ember élete attól lesz teljes, hogy minden pillanatunkban Isten megismerésének új és új nézetét, árnyalatát, ízét, tapintását kaphatjuk meg. Mindez a misztériumok hálózatát is egyre jobban kitágítja és gazdagítja. Henri Boulad SJ gyönyörű mondása szerint: „Az igazság keresése nem más, mint behatolni akarni a misztériumba, és pedig úgy, ahogy valaki behatol a tengerbe, hogy egyre tovább és tovább ússzon”¹³ Jeges Mirjam nővér szavaival: „amikor Isten misztériumából valami több, valami új föl-táruul előttem, az nemcsak a gondolkodásom megújulásához (*metanoia*) vezet, hanem a szívem, a személyiségem legmélyéig ér, és átalakít (*metamorfózis*)”. Mindannyiunknak azt kívánom, hogy életünk minél több pillanatát éljük meg misztériumként. Most is az Úr kegyelmes esztendeje van (Ézs 61,2; Lk 4,19). Lépünk be a misztériumok hálózatába! Ámen.

A VIGILIA KIADÓ ÚJDONSÁGA

EDITH BRUCK- ANDREA RICCARDI:

A rosszon túl

Edith Bruck író, költő, műfordító, 1931-ben született Tiszabercelen. Gyermekként átélte a náci koncentrációs táborok borzalmait. 1954-től Rómában él, olasz nyelven ír.

Andrea Riccardi a háború utáni generációhoz tartozik, 1951-ben született. A Sant'Egidio közösség alapítója, történész, aki a közösség aktív békemissziójának vezetőjeként nemcsak elméletben ismeri a háborúk valóságát.

A két beszélgetőtárs, Edith Bruck és Andrea Riccardi távoli vidékekről származnak, és nem is tartoznak ugyanahhoz a generációhoz. Kulturális és vallási gyökereik különbözőek. Mindketten ismerik azonban az emberi gonosztságot, és tapasztalataik fényében emlékeztetnek arra, hogy nem szabad beletörődnünk a rossz győzelmébe. Ára: 3.200 Ft

Megvásárolható vagy megrendelhető:

1052 Budapest, Piarista köz 1. Honlap: www.vigilia.hu

Telefon: 36-1-486-4443 E-mail: vigilia@vigilia.hu

¹¹ Gregory Collins OSB: *Krisztus kinyilvánult misztériuma*. I. kötet. (Ford. Görfölv Tibor.) Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarorszáék, 2016.

¹² Balthasar: *A dicsőség félfénylése*. II/1. kötet, 91.

¹³ Henri Boulad SJ: *A Szentlélek ezer arca*. II. kötet. (Ford. Szabóné Révész M. Magdolna.) Kairosz, Budapest, 2005, 5.